

Abdullah Atia ABÜLFARIZ

Osmanlı döneminde İstanbul ile Kahire arasında mimari etkileşimler
(İ.Ö.Sos.Bil.Ens.Sanat Tarihi Doktora Tezi) I- Metin.

İstanbul-1994, s. 30-42. ON: 51235

II. KATALOG

A. Kahire'de Osmanlı Tarzında Yapılar

a. Camiler (182521)

1- Süleyman Paşa Camii

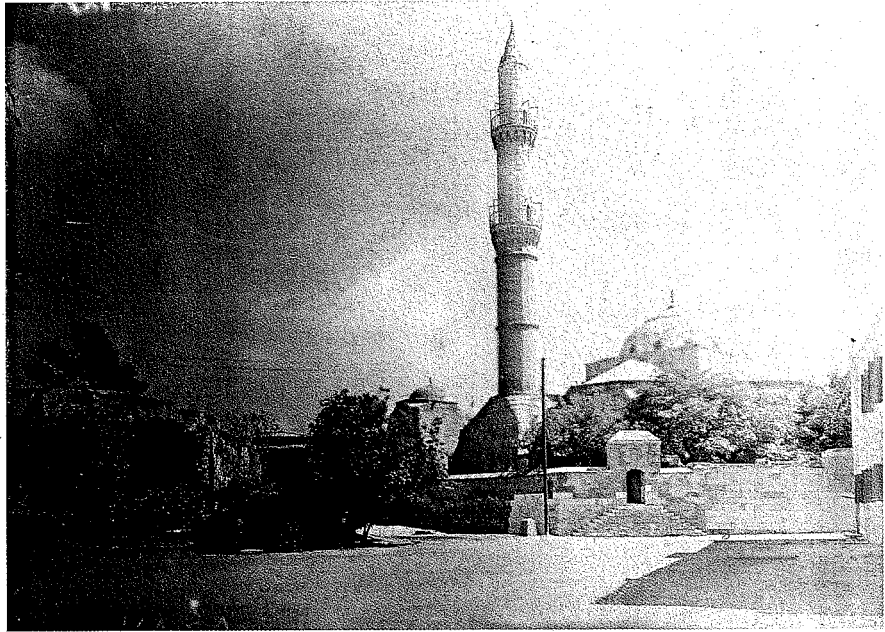
Banisi, ak ağalardan Hadim Süleyman Paşa'dır. Süleyman Paşa, Yavuz Sultan Selim'in son zamanlarda Hazinebaşısı görevinde bulunmuştur. Kanunî Sultan Süleyman zamanında önce Şam valisi olarak atanmış olup sonra H. 931/M. 1525 Mısır valisi oldu. Mısır valiliğinde H. 941/1534 yılına kadar yaklaşık on yıl kaldı. Daha sonra bu görevden alınıp yerine Hüsrev Paşa tayin edildi⁽⁵⁴⁾. Hadim Süleyman Paşa 943/1537 yılında Mısır valiliğine tekrar getirilmiştir. 947/1541 yılında Sadrazam oldu ve bu görevde 951/1544 yılına kadar kalıp sonra azledilmiştir⁽⁵⁵⁾. Süleyman Paşa 946/1539'da Mısır ikinci valiliğinde Portekizliler'in Kızıldeniz ve Hind Okyanusu'nda ticari gemiler saldırılarına üzerine hazırladığı donanmanın başında bu bölgede güvenliği sağlamak için sefere katıldı⁽⁵⁶⁾. Bu sefer sırada Maskat, Aden, Hürmüz adası gibi bazı önemli şehirleri ve Portekizli korsanların yaptıkları kaleleri fethetti⁽⁵⁷⁾. Süleyman Paşa'nın özel yetiştirilişine gelince Sultan sarayında yetiştirilmiş olup nereden geldiği ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. 50 sene devlete hizmet etmiş olup 80 yaşında ölmüştür⁽⁵⁸⁾. Süleyman Paşa Şaban 954/Eylül 1547 ayında Malkara'da vefat etmiştir. Malları ve paraları vefatında devlet hazinesine devretmiştir⁽⁵⁹⁾. Süleyman Paşa çok zengin olup bu zenginliğinin büyük bölümünü Hindistan'a yaptığı seferlerde elde etmiştir⁽⁶⁰⁾. Vali Süleyman Paşa Mısır'da bir çok eserler yaptı.

(٥)

مسجد سليمان باشا (سيدي سارية الجبل)

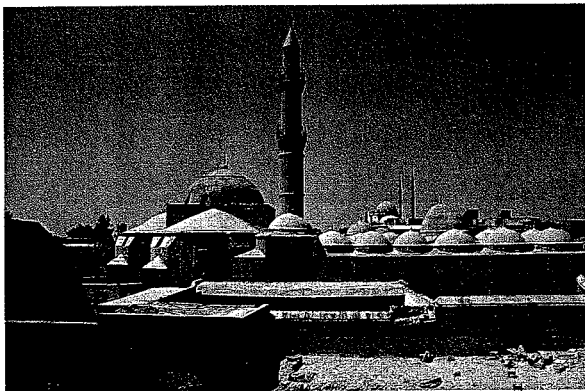
رقم الأثر: ١٤٢ التاريخ: ٩٣٥هـ/ ١٥٢٨م

الموقع: داخل قلعة الجبل (قلعة القاهرة) المعروفة الآن بقلعة صلاح الدين في القسم الشمالي الشرقي منها: كان مسجداً فاطمياً قديماً يعرف بمسجد قسطة أنشئ سنة ٥٣٥هـ/ ١١٤١م.

جامع سليمان باشا
(سارية الجبل) (اللجنة)

والبعض اعتبره مدرسة أو مكتبا تجاهه ساحة بها ميضأة، وهذه الساحة بها باب يدخل إلى ساحة أخرى بجهتها الملاصقة للمسجد سقيفة وكان يتوسط هذه الساحة ميضأة، مثمنة لها ثمانية أعمدة قد دثرت الآن. وخلف

جامع سارية الجبل ١٩٩٧م

يعتبر مسجد سليمان باشا أول مسجد في مصر أنشئ على الأسلوب العثماني، وقام بإنشائه سليمان باشا الخادم الذي تولى على مصر من عام ٩٣١هـ إلى عام ٩٤٥هـ. وهو يتكون من قسمين، أحدهما يحتوي على درقاعة مغطاة بقبة كبيرة يطل عليها ثلاثة إيوانات، كل إيوان مغطى بنصف قبة كبيرة، وقسم يتقدم القسم المذكور عبارة عن صحن مكشوف تحيط به الأروقة من جوانبه، ويطل عليه شباك قبر الأمير المرتضى مجد الخلافة أبي منصور قسطة الأمري منشئ المسجد الأول، وهذا القبر ضمن مبنى مستطيل ملحق بالقسم المكشوف من المسجد يضم قبورا بعضها قديم، وأغلبها من العصر العثماني. ويلصق القسم المكشوف من المسجد المنارة الهائلة، وملحق بالمسجد مبنى اعتبره البعض تكية

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

MISIR'DA OSMANLI DEVRİ MİMARİSİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Abdüsselâm ULUÇAM

HAZIRLAYAN
Ahmet Ali BAYHAN

VAN - 1997

KATALOG NO : 5.1.3.
YAPININ ADI : SÜLEYMAN PAŞA CAMİİ *ve Mektebi*
BULUNDUĞU YER : Kahire / Kalededir (Çiz. 3).
TESCİL NO : 142
RESİM : 28-51
ÇİZİM : 5-8.
İNCELEME TARİHİ : 01.01.1996

TARİHÇESİ: Yerinde Fatimiler'den kalma Sidi Kasta Camii bulunmaktaydı. Bu sebeple 'Sidi Sariyetü'l-Cebel Camii' olarak da isimlendirilen¹⁹ yapı Hadım Süleyman Paşa²⁰ tarafından 935/1528 senesinde inşa ettirilmiştir.²¹ Bir rivayete göre Yeniçerilerin Mısırlı askerlerle karışmadan namazlarını kılmaları için yaptırılmıştır. İnşasındaki başka bir etken de Kale içindeki Kalavun Camii'nin kullanılamayacak derecede harap vaziyette olmasıdır.²²

KİTABELER: Kuzeybatı girişi üzerindeki Arapça kitabe şöyledir (Res. 34, K.1):

1. قد بنى و عمر الجنب العالی مملوك سلطان سلاطين سليمان ابن سليم خان من آل عثمان ادم الله دولته الى يوم الدين وهو امير الامراء المصريين سليمان باشا اللهم اجعل من الفائزين مسجدا لوجه الملك المعين طلبا لمرضات رب العالمين ليعبدوا فيه عبدالله الصالحين و كان تاريخه قار كعوا الله مع الراكعين.²³

Okunuşu: Kad benâ ve ammera'l-cenâbü'l-âli memlûku's-sultani's-selâtîni Süleyman ibni Selim Han min âli Osmânin edâme'l-lâhü devletehü ilâ yevmi'd-dîni ve hüve emîru'l-ümerâi'l-Mısıryyîn Süleyman Bâşâ Allahümme ic'al mine'l-fâizîn mesciden li-vechi'l-lâhi'l-meliki'l-mu'în taleben li-merdâti Rabbi'l-âlemîn li-ye'büdû fîhi ibâdullâhi's-Sâlihîn ve kâne târihuhü "fe'rkeû li'l-lâhi ma'a'r-râki'in".

Türkçe Anlamı: Âl-i Osman'dan Selim Han oğlu Sultanlar Sultanı Süleyman'ın -Allah devletini din gününe kadar devam ettirsin- kölesi, yüce efendimiz, Mısırlıların Emiri'l-Ümera'sı Süleyman Paşa -Allahım onu kazananlardan kıl- Melikü'l-muîn olan Allah'ın yüzü suyu hürmetine, alemlerin Rabbi'nin rızasını kazanmak ve Allah'ın salih kullarının içinde ibadet etmesi için bir mescid olarak imar ve bina etti, Onun tarihi "Allah'a ruku edenlerle birlikte ruku edin" dir.

YAPININ İNCELENMESİ:

a-Genel: Osmanlı mimarisinde üç yarım kubbeli merkezî planlı ilk yapıdır. Bir bahçe içerisindedir.

¹⁹ A. Atia; Osmanlı Döneminde İstanbul ile Kahire Arasında Mimari Etkileşimler (İst. Ün. Basılmamış Doktora Tezi, 1994) 31.
²⁰ Nereden geldiği ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Sarayda yetişmiştir. Yavuz Sultan Selim'in son zamanlarında Hazinebaşısı olan Hadım Süleyman Paşa 931/1525-941/1534 ve 943/1537-947/1541 yılları arasında iki kez Mısır valiliği yapmıştır. 951/1544 yılına kadar Sadrazamlık yapan ve Portekizliler'in Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'ndaki ticari gemilere saldırımları üzerine güvenliği sağlamak için oluşturulan donanmanın komutanlığını yürüten Süleyman Paşa 50 senelik devlet hizmetinin ardından 954/1547 yılında Malkara'da vefat etmiştir. Bu yapılardan başka, Suruciye Caddesi'nde bir medrese, Bulak'ta bir cami, Kusun Mahallesi'nde bir zaviye, Yemen'de bir cami ve bir hamam daha inşa ettirmiştir. M. Süreyya; Sicilli Osmanî, III, İstanbul (1311) 78-79; İ. H. Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, II, Ankara (1988) 549; Ş. Turan; "Süleyman Paşa" Mad., İ.A., XI, İstanbul, 1979, 194; Muhammed, a.g.e., V, s.81-82.
²¹ Fihrisu'l-Âsâr., s.3; Muhammed, a.g.e., V, s.81; Atia, a.g.y.; C. Williams; Islamic Monuments in Cairo, Cairo (1985) 226. E. M. Ferğali; el-Delîlu'l-Mücez li-Ehemmi'l-Âsâri'l-İslâmiyyeti ve'l-Kıbtıyyeti fi'l-Kahirati, Kahire (1991) 159; E. Çelebi; Seyahatname (Çev. M. Çevik), X, İstanbul (1993) 305; G. Godfrey; A History of Ottoman Architecture, London (1971) 312; S. K. Yetkin; İslam Sanatı Tarihi, Ankara (1954) 283; A. el-Behnasî; el-Fennu'l-İslâmî, Şam (1986) 245; D. B. Abouseif; Islamic Architecture in Cairo, Cairo (1996) 158; O. Aslanapa; Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul (1986) 171; P. D'Avennes; Arab Art As Seen Through The Monuments of Cairo, Paris (1983) 120; Meinecke, a.g.e., s.147.
²² Attıye, a.g.e., s.37; Ferğali, a.g.e., s.161; Çelebi, a.g.e., s.306.
²³ Tımak içindeki cümle ebced hesabıyla 935/1528 senesine tekabül etmektedir.